

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

תוכן

- א. כגון שברח ... היכי דיינינא ליה דיני ממונות בלא בעלים ... זאת אומרת רידייא עלייה
דמרה 2
- ב. לקטלא הוא דאמדינן בהכי נפקא נשמה בהכי לא נפקא נשמה.....4
- ג. מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים
היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור הוזק בו חייב.....5
- ד. הכהו על עינו וסימאו על אזנו וחירשו עבד יוצא בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה
כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות.....7
- ה. המבעית את חבריו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו וחירשו
פטור אחזו ותקע באזנו וחירשו חייב.....7
- ו. חמשה דברים אומדין אותו ונותנין לו מיד ריפוי ושבת עד שיתרפא אמדוהו והיה
מתנונה וחולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו
8
- ז. יש אומד לנזקין שמע מינה.....9
- ח. רקק והגיע בו הרוק ... לא שנו אלא בו אבל בבגדו לא.....10
- ט. ביישו בדברים פטור מכלום.....10
- י. הכל לפי כבודו ... לקולא קאמר ... דאיכא עני דלא בעי למשקל כולי.....11
- יא. אין נותנין זמן לחבלות ... אבל לבושת דלא חסריה ממונא יהבינן.....11
- יב. אביא נשבע להרע בעצמו ולא הרע.....12
- יג. אין אדם רשאי לחבל בעצמו.....12
- יד. מקרעין על המת ולא מדרכי האמורי אמר רבי אלעזר שמעתי שהמקרע על המת
יותר מדאי לוקה משום בל תשחית.....13
- טו. וכפר עליו מאשר חטא על הנפש ... שציער עצמו מן היין ... נקרא חוטא המצער עצמו
מכל דבר על אחת כמה וכמה.....14
- טז. שורי הרגת נסיעותי קצצת אתה אמרת לי להורגו אתה אמרת לי לקוצצו פטור ...
בשור העומד להריגה ובאילן העומד לקציצה ... אנא בעינא למיעבד הא מצוה.....16
- יז. מי ששפך יכסה.....18
- יח. דיקלא דטען קבא אסור למקצציה ... כמה יהא בזית ולא יקצצו רובע ... אם היה
מעולה בדמים מותר ... להקדים סרק למאכל.....18

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

דף צא.

א. כגון שברח ... היכי דיינינא ליה דיני ממונות בלא בעלים ... זאת אומרת רידייא עלייה דמרה

כבר התבאר לעיל דף צ: ששור שהמית אדם ולכן חייב סקילה¹, כמבואר לעיל דף ד. ומא. וגם הזיק בעל חי או אדם ולכן הבעלים חייבים בתשלומין, אם השור הוא תם שאינו משתלם אלא מגופו, דנין אותו דיני נפשות, לסוקלו, ולאחר שנגמר דינו למיתה, אין דנין דיני ממונות לחייבו חצי נזק כשור תם, שאין ממה לגבות כיון שסוקלין אותו².

ואין אומרים שנדונו קודם דיני ממונות, ונשכיר את השור להרישה עד תשלום הנזק משכרו, ואח"כ נדונו לסקילה, מכיון ששור תם משתלם מגופו, ודמי החרישה הרי הם לבעלים.

וכן אין אומרים שנמסור להניזק כל השור עד שיחרוש בו לפי ערך הנזק³, אפילו על ידי בית דין, ואפילו אם דמי החרישה הרי הם כגופו שהרי עליהם לדון שני הדינים, ואין משהין אותו משום עינוי הדין. וי"א⁴ שאין מוסרים מכיון שאין זה נחשב כמשלם מגופו ודמי השכירות לבעלים.

ואם היה השור מועד והמית והזיק דנין אותו מקודם דיני ממונות, על מה שהזיק, ואח"כ דנין אותו דיני נפשות, והבעלים משלמין מכיסם את הנזק, שהרי בכל שור מועד משלמים מכיסם ואין התשלום דוקא מגופו.

ואפילו דנוהו מקודם דיני נפשות לסקילה, מ"מ דנין גם את דיניה ממונות, לידע כמה ישלמו בנזקו ואף על גב שבין אדם בין בהמה אסור להשהותם

¹ ומצוה על כל אדם להורגו כמבואר לעיל שם

² ערוך השולחן תה סעי' כב – כג

³ כמו שאין אומרים כן בכל השוורים שחייבים מיתה שאם יאמרו הבעלים המתינו לי חדש ימים עד שאחרוש בו ודאי דלא ישמעו לו

⁴ דעת הרמב"ם שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

אחר גמר הדין וזהו עינוי הדין, מ"מ בשעה מועטת שידינוהו אין זה עינוי הדין. ודעת הרמב"ם⁵ שאין חוששים לעינוי הדין בבהמה⁶, ומ"מ אין הבעלים משלם מכיסו שכיון שנגמר דינו לסקילה אין לו בעלים שיתחייבו בנזקין, ונסתלק ממנו רשות הבעלים וא"א לדונו דיני ממונות שהבעלים ישלמו מכיסם ואינו משתלם רק ממלאכתו⁷. ולפיכך חוזרין ודנין אותו דיני ממונות, ומהיכן משתלם מן השבח שישביח בחרישתו אחר שנגמר דינו

בד"א כשהבעלים כאן, אך אם לאחר שדנוהו דיני נפשות ברחו הבעלים ואין לדונו שלא בפניהם, אין משהין אותו עד שיבואו הבעלים מפני עינוי הדין, ולדעת הרמב"ם משהים כדי להשכירו לחרישה ולהשתלם משכרו.

וכן אם ברח קודם שדנוהו דיני נפשות א"א לדונו שלא בפני הבעלים, אלא ממתנינים עליו עד שיבא.

ואם ברח אחר שקבלו עדות על הנגחות, משלמין מנכסיו את הנזק ואף כשאין לו נכסים משכירין את השור לחרישה עד שישתלם הנזק, ולא שייך עינוי הדין לכו"ע כיון שעדיין לא נגמר דינו, וכן אין שייך לומר שנסתלקו בעליו כיון שלא נגמר דינו.

אבל כשנגמר דינו למיתה וברחו הבעלים הרי עינוי הדין וממיתין אותו אף על פי שאח"כ לא ידונו את נזקו כלל, כיון שאין הבעלים בכאן. וא"א להשהות אותו מפני עינוי הדין, אולם אם יבואו הבעלים ידונו נזקו ואם יהיה להם נכסים ישלמו אף על פי שאין השור חי בעת דינו. ולרמב"ם דנים אותו רק לחרישה כיון שנסתלקו בעליו, כנפסק דינו למיתה.

⁵ רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק יא הלכה ז

⁶ דבבהמה לא שייך עינוי הדין כמבואר מ"ש בפ"א מסנהדרין ע"ש וטעמו נראה דהא טעם עינוי הדין הוא משום צער הנדון שלא יצטער אחר גמר דינו [רש"י סנה' ל"ה א] ובהמה אין לה דעת

⁷ ואי קשיא א"כ בתם נדיינו מקודם דיני נפשות ויסתלקו ממנו רשות הבעלים ואח"כ נדונו דיני ממונות וימסרוהו לחרישה [בקושית הראב"ד] ד"ל דכיון דאין להשתלם מהתם אלא מגופו וזהו לאו גופו למה נזדקק לזה שיקבל נזקו במה שאין מניע לו מדינא [ונגיר' בגמ' כגיר' ס"י שהובא בש"מ אי ברח היכי דיינוהו דיני נפשות ומשני דקביל סהדי וברח ור"ל שברח לאחר שדנוהו וברח אישור קאי דלרש"י צ"ל כשאין לו נכסים ולפמ"ש אתי שפיר בפשימות]:

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

ב. לקטלא הוא דאמדינן בהכי נפקא נשמה בהכי לא נפקא

נשמה

המכה את⁸ חבירו בזדון באבן או בעץ והמיתו, אומדינן⁹ דבר שהכהו בו, ומקום שהכהו עליו, אם ראוי אותו חפץ להמית באבר זה או אינו ראוי, שנ' (במדבר לה פסוק יז) וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ הִכָּהוּ וְגו'. או בְּכֵלִי עֵץ יָד אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ הִכָּהוּ וְיָמָת וְגו'. עד שיהיה בו כדי להמית, ואינו דומה מכהו על לבו למכהו על ירכו.

הואיל ונאמר אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ מִכָּאן שצריך אומדן, כשם שאומדין החפץ שהכה בו, ומקום המכה כך אומדין כח ההכיה שנ' בְּאֶבֶן יָד מִכָּאן שמשערין את היר, אינו דומה זורק אבן בחבירו ברחוק שתי אמות, לזורק בו ברחוק עשר¹⁰.

וכן משערין המכה עצמה¹¹, ומשערין כח ההורג וכת הנהרג, אם הוא גדול או קטן, או חזק או חלש או בריא, או חולה, וכן כל כיוצא בזה שנ' אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ מִיתָתוֹ שֶׁל זֶה מִשְׁעָרִין כָּל סְבוּתֶיהָ.

כלי ברזל לא¹² נתנה לו תורה שיעור שנ' (שם פסוק טז) וְאִם בְּכֵלִי בְרָזָל הִכָּהוּ וְיָמָת רִצָּחָהּ¹³ הוא¹³ ואפילו במחט, והוא שיהיה לו חוד כמו מחט, או שפוד שיש לו חדוד או

⁸ רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ג הלכה א

⁹ עיין רש"י בב"ר צ ע"ב ד"ה או אם נפלה דלדעת ר"ע מהני לשער ע"י העדים ואין ב"ד צריכים לאמוד החפץ בעצמם ועיין חזו"א בב"ק סי' יד ס"ק א שדעת שמעון התמני שם דבעינן לשער החפץ עצמו בב"ד ולא ע"י העדים ושאר אומדנא מהני לשער ע"י העדים (מלבד אם הפילו ממקום גבוה שצריכים לדעת שמעון התימני לילך לראות את המקום כמבואר לקמן) ולא קי"ל כשמעון התימני ואעפ"כ לכתחילה צריכים ב"ד לאמוד החפץ ולא ע"י העדים כיון שב"ד מרבים בחקירות אבל אם אינו ביד העדים יכולים לסמוך אאומדנא דהעדים¹⁰ שברחוק עשר יהיה כחה יתר כיון שצריך לזרוק רחוק יורקו בכח יותר מאשר אם זורקו קרוב ואינו דומה זורק ברחוק עשר לזורק ברחוק מאה שברחוק מועט יתרבה כח ההכאה ובריחוק מרובה יתמעט כיון שאין בו כח לזרוק כזה מרחק שם ה"ב ערוה"ש חו"מ סי' תכה כא

¹¹ שם הלכה ג

¹² שם הלכה ד

¹³ ובוזה מובן אמאי לא מרבינן קוץ דז"א דקוץ בלא בית יד לא מקרי כלי עץ כמו מחט מתכת בלא בית יד דמקרי כלי ואי יש לו בית יד א"כ באמת הוא בכלל עץ יד ומיחייב עליו (ערוך לגר מסכת סנהדרין דף עו עמוד ב ד"ה מפני)

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

סבין וכיוצא בהן, אבל אם הכהו בעשת של ברזל וכיוצא בה בדבר שאינו מחודד, אומדין אותה כדרך שאומדין האבן או העץ.

ואם עשה בעץ או באבן חוד דינו כברזל¹⁴.

המכה את חבריו¹⁵ בלא כלי והמיתו, כגון שהכהו בידו או ברגלו או נגפו בראשו והמיתו, משערין כח המכה וכח הנהרג ומקום המכה, אינו דומה דוחף חבריו באצבעו, לבועט בו ברגלו בכל כחו, ואינו דומה מכהו על לבו, למכהו על מתניו, ואינו דומה חלש המכה את הבריא, החזק לבריא חזק המכה חלש או חולה. (שם ה"ה)

ומנין שמשערין¹⁶ בכל אלו שנ' (שם פסוק כא) או באיבה הפכהו בידו וימת מות יומת המפה אף על פי שנאמר בידו הצריך הכתוב להיות ההכיה באיבה מכלל שמשערין כח ההכיה שאל"כ מה לי באיבה או שלא באיבה: (שם ה"ו)

וכן הדוחף את חבריו מראש הגג ונפל ומת, משערין גובה המקום שהפילו מעליו וכח הנדחה, שאינו דומה בן יומו שנפל לגדול שנפל, ומנין שמשערין גובה המקום שנאמר¹⁷ (שם פסוק כ) ואם פשנא יתדפנו וכל מקום שאין בגבהו עשרה טפחים אין בו כדי להמית¹⁸.

ג. מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור הוזק בו חייב

¹⁴ ערוה"ש שם סעי' כב

¹⁵ שם הלכה ה

¹⁶ שם הלכה ו

¹⁷ ובזה מבואר אמאי צריך אומדן שלכאורה קשה כיון שאינו אלא תלוי בגובה א"כ אם העידו העדים שיש בו י' טפחים א"כ יש בו כדי להמית ואם משום שצריך אומדן של כח הדוחף ובריאות הנדחה מה מהני מה שיראו את המקום אלא ע"כ דגויה"כ שיראו העצמם את החפץ ויראו שיש בה י' טפחים (חזו"א ב"ק סי' יד ס"ק א אמנם בלשון הרמב"ם אפ"ל דהכונה משערין ע"י חקירת העדים ולא שילכו שם בי"ד בעצמם אבל בב"ק צ"ע ע"ב איתא להדיא "בית דין הולכים אצל בירה" אמנם רש"י שם פירש שהוא בתמיה שהתורה לא הצריכה בי"ד ללכת אצל בירה אלא סומכים על העדים שישערו אמנם זה לדעת ר"ע אבל לדעת שמעון התימני שם אפשר שאף לדעת רש"י צריך שילכו בי"ד אמנם לא קי"ל כשמעון התימני כמש"כ בחזו"א שם ועכ"פ לפי מש"כ שם לכו"ע לכתחילה בעינן שבי"ד ישערו כיון בי"ד מרבין בחקירות וצ"ע)

¹⁸ כדרך שאמרו בבור לענין בהמה ומה שמת הוא משום שמן השמים נגזר עליו שימות בדבר זה. במה דברים אמורים בשמת מחמת הגובה, אבל אם דחפו על אבן וכיו"ב ומת או שדחפו בכח גדול כזה שיכול למות בו אף בפחות מ' חייב עליו מיתה. שם הלכה ז ערוה"ש שם סעי' כד חזו"א בב"ק סי' יד ס"ק ג. במה דברים אמורים בשמת מחמת הגובה, אבל אם דחפו על אבן וכיו"ב ומת או שדחפו בכח גדול כזה שיכול למות בו אף בפחות מ' חייב עליו מיתה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

כבר התבאר לעיל דף ג. ודף כט: ודף נ: שבור שחייבה עליו תורה הוא בין ברשות הרבים ובין שעשאו ברשותו אלא שפתחו לרה"ר¹⁹, בין בחפירה בעומק ובין תל בגובה, ואפילו שפך מים ברה"ר והוחלק בהם אחר חייב.

אין שיעור לאורך או רוחב הבור, ובכל צורה חייב²⁰, אבל לענין עומק או גובה יש חילוקים כדלהלן.

נפל לתוך הבור שור או שאר בעל חי ומת²¹, אינו חייב אלא כשיש בעומקו עשרה טפחים, וכן אם עלה לתל ונפל ממנו ומת אינו חייב אלא כשיש בגובהו עשרה טפחים²², ובפחות מזה פטור²³.

ואם הוזק חייב אפילו בפחות מזה²⁴, וכן אם נתקל בתל חייב בכל שהו אפילו במיתה²⁵.

¹⁹ שו"ע ונו"כ תי ו

²⁰ שו"ע ונו"כ שם י, כגון בור שיח ומערה או חריצין ונעיצין, והיינו בין ארוך בין רחב ובין עגול או מרובע, בין מקורה ובין אינו מקורה.

²¹ דילפינן מקרא דבור שסתם בור הוא עמוק עשרה. ובמנ"ח בקומץ המנחה מסתפק אם בעינן טפחים שוחקות או עצבות, ודן שם גם לענין חפר האחד ובא השני והשלימו, וכן בדין אפשר לצמצם.

²² שו"ע ונו"כ שם יח

²³ שאין המיתה מצויה בפחות מ', והרי הוא כמו אונס. וכתב הטור שאפילו נפלה הבחמה מתוך עמידה, שכשתצרך רגליה עם עומק הבור יש עומק עשרה פטור, והרמ"ה סובר שבאופן זה חייב, והכריע הטור כדעת הרא"ש ודלא כהרמ"ה, ובשו"ע לא הזכיר פלוגתא זו, ונראה שסתם ג"כ כדעת הרא"ש. ובש"מ כתב בשם הר"י הונתן דהא דפטור כשמת היינו מדמי כולו, אבל אם נשברה רגלו ומת ממנו משלם דמי רגלו, וכן אם היה מתנונן והולך, כיון שיש בו הבל לנזקין משלם דמי הנזקין אבל לא דמי כולו, והמאירי חולק וסובר דפטור מכלום. ובחזו"א ב"ק סי' ב ס"ק יד כתב שיש מקום לסברת הר"י ששבירת רגלו הוי נזק וחייב, ומה שמתה אינו מחמת הנזק, וע"ז פטור, ועוד כתב שאף לסברת הר"י בבור י' שנפל בו אדם ומת, פטור מכלום דגזיה"כ הוא, מיהו בבור ט' ושביר רגלו ומת אפשר שלסברת הר"י אין כאן גזיה"כ וחייב על נזקי האדם, אמנם לדעת המאירי גם בכה"ג פטור, ועיי"ש מ"ש לסברת הר"י למה חייב על הנזקין ולא נימא מנא תבירא תבר. ועי' דרכי דוד בדף י"ב.

²⁴ שו"ע שם, שהנזק דבר מצוי וידוע, ודייק הש"ך סק"ב מלשון השו"ע שאפילו בפחות מ' טפחים חייב בנזק, ובשם היש"ש כתב שאינו חייב אלא בנ' טפחים, דכל פחות מ' טפחים כארעא סמיכתא ופטור (עי' רמ"א סי' תיד סעיף ב), ונשאר בצ"ע לדינא. ולענ"ד נראה שלא כתב היש"ש אלא בעומק, אבל בתל מודה דאפי' בפחות מ' חייב, שלא מצינו באסו"מ שצריך שיהא גובה ג'. פתחי חושן שם פרק ז הערה עא

²⁵ סמ"ע שם סק"ל, וכמבואר בסימן תיא סעיף א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

ד. הכהו על עינו וסימאו על אזנו וחירשו עבד יוצא בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות

עבד כנעני שיוצא לחירות בראשי אברים כבר התבאר במסכת קידושין כד:
שאם הכהו²⁶ על עינו וסמאה, על אזנו וחרשה, יוצא לחירות שהרי שחתה
בידים, אבל אם הכה בכותל כנגד עינו ונבעת ונסמא, או כנגד אזנו ונבעת
ונתחרש אינו יוצא לחירות, שזה לא האדון עשאו לו אלא איהו דאבעית
אנפשיה.

ה. המבעית את חברו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו וחירשו פטור אחזו ותקע באזנו וחירשו חייב

עוד התבאר שם ולעיל דף נו. שהמבעית את חברו²⁷ בקול או שנראה לו
באפילה פתאום, אף על פי שחלה מהפחד אינו אלא גרמא, שדינו להיות
פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, והוא שלא נגע בו, ונראה²⁸ דה"ה אם
מחמת הפחד נרתע לאחוריו ונפל או נתקל בכותל והוזק, וכן אם תקע
באזנו²⁹ וחרשו אינו אלא גרמא, אבל אם אחז בידו או בבגדו ותקע בו או
הבעיתו חייב³⁰.

²⁶ שו"ע ונו"כ שם לה

²⁷ שו"ע ונו"כ חו"מ תכ כה, לב

²⁸ פתחי חושן חלק ו פרק ג טו

²⁹ ומשמע מדברי הסמ"ע דה"ה אם הכה בכותל סמוך לאזנו וחרשו. ואמרו בגמרא דאע"פ שגבי תרנגול ששבר
בקולו הו"ל צרורות ומשמע שהוא כחו, שאני אדם שהוא בן דעת ואיהו דאבעית אנפשיה, ועי' לעיל. ובלבוש
כתב שהוא בכלל גרמי ולכן חייב בדיני שמים, וצ"ע, ונראה דמ"מ פטור מד' דברים, וצ"ע.

³⁰ וכתב הסמ"ע דה"ה אם אחז בו והכה בכותל כנגדו וחרשו, חייב. וקצת צ"ע כיון שאמרו בגמרא הטעם שהוא
בר דעת ואיהו אבעית אנפשיה, וכי מפני שאחז בגופו או בבגדו בטל טעם זה, ולכאורה משמע דבאחיזה כל
דהו חייב. שוב ראיתי שגם היש"ש פ' החובל סימן לט סובר שבכה"ג פטור, עיין שם. פתחי חושן שם לט

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

ו. חמשה דברים אומדין אותו ונותנין לו מיד ריפוי ושב
עד שיתרפא אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו
אלא כמו שאמדוהו אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה
שאמדוהו

כבר התבאר לעיל דף פג: שכל מכה או חבלה, בין שיש בה חסרון ובין אין
בה, ויש בה הוצאות רפוי³¹, צריך החובל לשלם דמי הרפוי, ובכלל זה
הוצאות למזונות שיש לו בימי חליו יותר מבשאר ימים³². וכן אם צריך
מזונות אחרים העולים יותר ממאכל בריאים³³.

כיצד משלם הרפוי, אם הן הוצאות חד פעמיות משלם מה שהוציא³⁴, ואם
הוא רפוי ממושך³⁵, עשו חז"ל תקנה למזיק שאם ירצה יכול לבקש שיאמרו
עתה כמה זמן וכמה הוצאות יהיו ברפוי מכה זו, ונותן לו כל הסכום מיד
ומפקידים ביד ב"ד, והם יתנו לו כפי שיצטרך במשך הזמן³⁶, ואף אם ימשך
יותר מכפי האומד אינו צריך להוסיף, וכן אם היו ההוצאות פחות מכפי
האומד נותנים המותר לניזק, ולכן אם אמר המזיק איני רוצה באומד אלא
אתן בעצמי הוצאות הרפוי יום יום, שומעין לו³⁷.

³¹ כגון השקדה או סכו בסם ושינה מראה עורו וצריך ריפוי שיחזור למראהו (שו"ע סימן תכ סעיף י' וסמ"ע שם,
ומשמע שאם אינו יכול לחזור למראה עורו פטור מכלום, שאין בו בושת), וכ"ש כשיש לו צער מן הסם וצריך
ריפוי להסיר הצער, וכן סכו בסם ונשרו שער (שו"ע שם סעיף יב), או הפיל שינו, שאע"פ שהשן אין לו רפואה,
בשר השניים צריך רפואה (שו"ע סעיף יג).

³² רמ"א תכ ג

³³ וכתב בערוה"ש שאין חולק בזה, שהולכין עפ"י דברי הרופא, ועי' נה"מ סימן שמ סק"ג

³⁴ ויש לעיין בהוצאות שאינן ריפוי ממש, אלא הוצאות נלוות, כגון נסיעה לרופא וכיוצא בזה, ומסברא נראה
שאינן בכלל ריפוי, שאינן אלא גרמא, דומיא דהוצאות לגבות חוב שאינו משלם לו ונראה פשוט שאף אם
הניזק מבוסס אין זה פוטרו מתשלום ריפוי, וצריך הניזק להחזיר לקופ"ח עבור הריפוי והתרופות שקיבל למכה
זו. פתחי חושן שם הערה לה

³⁵ שו"ע ונו"כ שם יח

³⁶ הסביר הסמ"ע שלכן תיקנו כך, שאם היה צריך ליתן שכר ריפוי יום יום יש לחוש שהניזק יתרשל ברפואתו,
כדי להוציא מהמזיק ממון הרבה, ואף על פי שלפעמים האומד הוא לטובת הניזק אם יתרפא מהרה זהו דבר
שאינו שכיח כל כך, משא"כ אם ישלם לפי אומדנא מראש, יתחזק הנחבל להתרפאות מהרה.

³⁷ שו"ע ונו"כ שם יט

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

לא אמדוהו בתחלה³⁸ אלא היה משלם הוצאות הרפוי יום יום³⁹, וחל שנוי לרעה במכה אפילו אחר שהשתפרה⁴⁰, אם הוא מחמת המכה חייב גם ברפוי זה⁴¹, ואם מחמת סיבה אחרת, וכ"ש כשעבר על צווי הרופא, פטור.

וכן בתשלום שבת יש תקנה למזיק⁴² לאמוד בתחלה כמה יתבטל ממלאכתו וישלם הכל מתחלה, וכל דיניו כמו שנתבאר בדין רפוי.

ז. יש אומד לנזקין שמע מינה

כשם שאומדים למיתה, כמו שהתבאר כך אומדים לנזקין⁴³. ודרשוהו מדכתיב (שמות כא פסוק יח) וְהָפָה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרֵף וְאָמַר זֶה מַה אֶגְרוֹף מִיּוֹחַד לַעֲדָה וְלַעֲדִים עַד מָתִי יִגִּיעַ כַּח הַזִּיקוֹן⁴⁴, אף כל דבר צריך שיהיה ידוע לעדה ולעדים שיאמרו אותו הדבר עד מתי יגיע הזיקו. ולפיכך אינו חייב בחבלה אלא כשהכחו בדבר שעפ"י אומד יש במכה זו כדי לעשות נזק כזה, כגון שאם הכחו באבן או בחפץ אחר יש לאמוד אם אבן זו או חפץ זה ראוי לעשות נזק כזה, וכן אם הכחו בידו יש לאמוד כח המכה אם הוא גבור, וכן כח המוכה אם הוא חלוש שנחבל במכה קטנה, ואם אינו אמוד לכך פטור מכל הג' דברים.

³⁸ שו"ע ונו"כ שם

³⁹ כשלא רצה המזיק באומד, וכ"כ הסמ"ע בשם הלבוש, והסמ"ע כתב דה"ה בלא אמירה מצד המזיק, אלא מאיזו סיבה שהיא לא אמדוהו בתחלה, ויש לעיין כשבתחלה לא רצה המזיק באומד, ונמלך באמצע ורוצה אומד מכאן ולהבא אם שומעין לו, ומסביר נראה ששומעין לו, וצ"ע.

⁴⁰ בשו"ע כתב עלו בו צמחים או נסתרה המכה אחרי שחיתה, ונראה דהיינו שחל שינוי בתהליך הריפוי או סיבוך אחר.

⁴¹ משא"כ באמדוהו ונתן האומד מתחלה, כבר נתבאר שאפילו נמשך הריפוי יותר מהאומד פטור מליתן לו, ובערוה"ש כתב שלשיטת רש"י שהאומד הוא מדינא, צריך לומר שצמחים אינם ניתנים לאומד, שאי אפשר לאמוד אותם לפני כן, ולכן אף אם אמדוהו ועלו צמחים מחמת המכה חייב בריפוי עי"ש. ועפ"י מה שאמרו בסיפא שלא מחמת המכה פטור מריפוי, נראה דכל שלא פשע, ה"ז כמחמת המכה, אלא שיש לעיין אם נולד סיבוך אחר במצב בריאותו, כגון מחמת שכירתו במטה, או זיהום אחר, אם גם זה נכלל בצמחים, וצ"ע.

⁴² שו"ע ונו"כ שם יח

⁴³ שו"ע ונו"כ תכ כח

⁴⁴ ולא מצאתי בפוסקים דין אומד כי אם בנזקי אדם באדם, דומיא דמיתה דמהתם ילפינן דין אומד, ובדרכי דוד פ"ק נראה דפשיטא ליה שיש דין אומד בשאר נזקין, ואף מה שאמרו בבור פחות מ' שפטור במיתה, הוא מדין אומד, כדמוכח בגמרא, עיין שם. פתחי חושן חלק ו פרק יא הערה טו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

ואם הכהו⁴⁵ בברזל חד לעולם חייב, שאפילו מחט ראוי להמית, וכ"ש להזיק, ודוקא כשהזיק בחידודו, אבל בכובד משקלו דין הברזל כאבן או שאר חפץ.

ואם אין באומד לעשות נזק כזה אינו חייב אלא בבושת⁴⁶, ויש אומרים⁴⁷ שמ"מ חייב בדיני שמים בכל הנזק.

ח. רקק והגיע בו הרוק ... לא שנו אלא בו אבל בבגדו לא

כבר התבאר לעיל דף פה: שאם רקק בחבירו⁴⁸ והגיע לגופו, חייב בבושת, אבל אם רקק בבגדיו פטור⁴⁹.

ט. ביישו בדברים פטור מכלום

המבייש את חבירו⁵⁰ או מצערו בדברים, אינו חייב מדינא בתשלומין, ומ"מ עובר בלאו דלא תונו שהוא אונאת דברים⁵¹, והמלבין פני אדם כשר מישראל בדברים אין לו חלק לעולם הבא⁵², ויש לב"ד לגדור ולחייבו כפי

⁴⁵ שו"ע ונו"כ שם כט

⁴⁶ , וביאר הסמ"ע שאפילו עשה חבלה גדולה באבן קטנה חייב על הבושת, שהרי אפילו רקק בו חייב, ויש לעיין דמ"מ נימא שלא נתכוין לבושת כזה, והו"ל כנתכוין לבייש את הקטן ובייש את הגדול, ועי' אולם המשפט שנדחק בזה.

⁴⁷ פת"ש שם סק"ה בשם היש"ש פ' החובל סימן לח דלא גרע ממבעית את חבירו ושאר דיני גרמא (וכתב שם שמה שיש באומד חייב לשלם מדינא, והמותר מדיני שמים), ובשו"ת שבות יעקב ח"א סימן קפ כתב שפטור אפילו מדיני שמים, וכמ"ש היש"ש עצמו שהשמן קטרג בשעת הסכנה ואנוס הוא, עיין שם. והסמ"ע כתב בטעם הפטור בלי אומד שמזלו של המוכה גרם, ולענ"ד צ"ע, שלכאורה וכי גרע מלא נתכוין כלל להזיק, הרי קי"ל אדם מועד לעולם וחייב אפילו באונס, ולא דמי לאומד דמיתה שפטור באונס, ומדהשוו בגמרא נזקין למיתה לענין דין אומד, ע"כ צ"ל שגזירת הכתוב הוא, וא"כ בשלמא לענין לפוטרו מדיני אדם שפיר אפשר ללמוד דבעינן דבר המסור לעדה ולעדים, אבל לפוטרו מדיני שמים מגלן, ועוד דלא גרע ממבעית את חבירו דאמרין בגמרא איהו דאבעית אנפשיה, ואפ"ה חייב מדיני שמים, וכמ"ש בשו"ע שם סעיף לב, וכן משמע בגמרא דדחי בטעם זה כשרצה להוכיח מכאן שיש אומד לנזקין. פתחי חושן שם הערה יח

⁴⁸ שו"ע ונו"כ תכ לח

⁴⁹ שצריך שיעשה מעשה בגופו של המתבייש, דומיא דוהחזיקה במבושיו, סמ"ע, והמאירי בכתובות דף סו ע"א מביא בשם קצת מפרשים שאם רקק בבגדו כשהוא לבוש חייב בבושת.

⁵⁰ שו"ע ונו"כ שם לח

⁵¹ סמ"ע שם.

⁵² שו"ע ונו"כ שם למ, וכתב שהמבייש בדברים עון גדול הוא, ואין המחרף ומגדף לעם ומביישן אלא שוטה רשע וגם רוח, ודין המבייש ת"ח בדברים נתבאר ביו"ד סימן רמג.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

שיראן, וי"א שמנדין אותו עד שיפיים המבויש, וי"א שמכין אותו מכת מרדות⁵³.

י. הכל לפי כבודו ... לקולא קאמר ... דאיכא עני דלא בעי למשקל בולאי

כבר התבאר לעיל דף פג. שאין שיעור קבוע לבושת⁵⁴, והכל לפי ראות עיני הב"ד, לפי ערך המבייש והמתבייש⁵⁵, אינו דומה מתבייש מן הקטן שבושתו מועט מהמתבייש מאדם גדול ומכובד, וכן אדם מכובד שנתבייש בושתו מרובה משל הדיוט.

יא. אין נותנין זמן לחבלות ... אבל לבושת דלא חסריה ממונא יהינן

כשב"ד מגבין⁵⁶ לנחבל דברים אין נותנין בהם שום זמן לחובל, אפילו אם מחמת כך ירד ערכם של נכסיו⁵⁷.

במה דברים אמורים בדברים שיש בהם חסרון ממון לנחבל כגון נזק וריפוי ושבת, אבל אם לא חסרו ממון אלא שביישו או ציערו⁵⁸ נותנין לו זמן כיון שלא חסרו ממון.

⁵³ שו"ע ורמ"א שם, ובד"מ אהע"ז סימן פג כתב שחייב לצי"ש ולפייסו, וכבר האריכו האחרונים בגודל עונש המבייש או המצער חבירו בדברים, ובכלל זה המוציא שם רע והמספר לשון הרע, וכמו שהאריך החפ"ז חיים בחיבורו, ולפעמים גם גורם הפסד ממון בדיבור קל, ומסתבר שחייב בדיני שמים, ועי' רמ"א כאן שהאריך בפרטי מבייש בדברים ותשלומי קנסות ובדין קבלת תשובה למדבר על שוכני עפר, ועי' כנה"ג סימן תכ ותכא ובד"ג כלל לד ובשד"ח אס"ד מערכת חירופין.

⁵⁴ שו"ע ונו"כ תכ כ ורמ"א שם

⁵⁵ וכתב הסמ"ע שבושת אדם בינוני מרובה משל אדם נכבד ומזולזל, וכתב הרמ"א שהמבזה כהן בושתו גדולה משל איש אחר, וביאר הערוה"ש שהרי ישראל חייב לכבדו, וכן כשהכהן הוא המבייש בושתו יותר משל ישראל. ועי' סימן רז סעיף טז בדין בושת בשידוכין

⁵⁶ שו"ע ונו"כ שם כז

⁵⁷ ש"ך שם ד

⁵⁸ והמחבר והרמב"ם [פ"ב מחובל ה"ב] דין זה בבושת לחוד ולא בצער, משום דבמשנה וגמרא [ב"ק צ' ע"ב – צ"א ע"א] מעשה כך היה לפני ר' עקיבא באשה שפרע ראשה ונתביישה, סמ"ע שם לא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

אולם במקום שיש דבר אחד מן הה' דברים עם הבושת או עם הצער, כיון ששמין אותו דבר מיד ונותן לו שמין לו ג"כ הבושת והצער מיד ונותן לו⁵⁹.

אם מבקש זמן להביא עדים לפטור, נותנים זמן אף לחבלות אם ירד ערכם של נכסיו⁶⁰.

דף צא:

יב. אביא נשבע להרע בעצמו ולא הרע

נשבע להרע⁶¹ לעצמו כגון שנשבע שיחבול בעצמו אף על פי שאינו רשאי⁶² שבועה חלה עליו, ואם לא הרע לעצמו חייב משום שבועת בטוי, נשבע להיטיב לאחרים הטבה שבידו לעשותה כגון שידבר עליו לשלטון או יכבדנו שבועה חלה עליו, ואם עבר ולא עשה חייב משום שבועת ביטוי.

יג. אין אדם רשאי לחבל בעצמו

כבר התבאר לעיל דף צ: שנראה דעת רוב הפוסקים⁶³ שאין אדם רשאי לחבול בעצמו, ולא לבייש עצמו ולא לצער⁶⁴ו⁶⁵, ויש אוסרים אפילו לצורך⁶⁵.

⁵⁹ לבוש וסמ"ע שם

⁶⁰ ש"ך שם

⁶¹ רמב"ם הלכות שבועות פרק ה הלכה יז

⁶² אע"ג דאמרינן בפרק החובל שאין אדם רשאי לחבול בעצמו מדרשא אתיא וכל מידי דלאו מפורש בהדיא לא נקרא מושבע מהר סיני לענין שלא תחול עליו שבועה אף על גב דעבר אדאורייתא דומיא דחצי שיעור. כס"מ שם

⁶³ רמב"ם פ"ה מה' חובל, וכן פסק בשו"ע תכ לא, כסתם משנה בפ' החובל שאמרו החובל בעצמו, אף על פי שאינו רשאי פטור, ולכאורה הוא בכלל אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש, דמה לי קטלא פלגא ומה לי כולו, אבל מדברי היש"ש לא משמע כן, ולדבריו נראה שאינו אלא כעין כל תשחית. אבל הטור שם כתב בשם הרמ"ה שאינה הלכה אלא האדם רשאי לחבול בעצמו, ועי' ב"י בטעמו, וביש"ש פ' החובל סימן נט כתב שאף הרמ"ה לא התיר אלא לאיזה צורך, כמו שהתירו איסור כל תשחית לצורך (עי' פרק א), ולפי"ז לדידן דקיי"ל אסור לחבול בעצמו, אף לצורך אסור, ועי' כנה"ג שהאריך בזה.

⁶⁴ שו"ע הרב הלכות נזקי גוף ונפש סעיף ד, וז"ל, כי אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו ולא לביישו ולא לצערו בשום צער. ועי' שו"ע או"ח סימן תקעא ובאחרונים שם.

⁶⁵ וכבר דנו האחרונים אם מותר לעשות ניתוחים שאינם לצורך רפואה אלא להצלה מצער קטן או לשם נוי, ואין כאן מקומו, ועי' שו"ת אבנ"ז יו"ד סי' שכא וחלקת יעקב ח"ג סי' יא. מנחת יצחק ח"ו סי' קה,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

יד. מקרעין על המת ולא מדרכי האמורי אמר רבי אלעזר שמעתי שהמקרה על המת יותר מדאי לוקה משום בל תשחית

כבר התבאר במסגרת מועד קטן דף כא. ודף כד. שמי שמת לו אחד מקרוביו שחייב להתאבל עליו והן: אביו, אמו, אחיו, ואחותו — בין מצד אביו ובין מצד אמו, בנו בתו, אשתו, ובן אשה על בעלה, חייב לקרוע עליו וחיוב הקריעה הוא מדרבנן⁶⁶, וכל שאינו קורע חייב מיתה בידי שמים

ובטעמי הקריעה יש שכתבו⁶⁷ כדי שיעורר הבכי ולהפליג צערו, ויש שכתבו⁶⁸ כדי שלא תטרף דעתו עליו ברעה הגדולה, דאדם בהול על מתו, ולזה יסיחו דעתו לדבר אחר. כדי שישים דעתו באיבוד ממונו.

אולם עליו להזהר שלא לקרוע יותר מדינו ושיעורו⁶⁹, כדי שלא יעבור על בל תשחית⁷⁰. כדלהלן.

⁶⁶ מלשון הגמ' שם הי' משמע שהוא דאוריתא, אולם הרמב"ן מזבא בכ"מ אבל רפ"ח ובב"י ריש ש"מ) כתב שהוא דרבנן, דהקר אסמכתא והא דאמרי חייב מיתה הרי"ז כהא דאמרו העובר על דברי חכמים חייב מיתה, וכ"ה בתוס' שם ורא"ש פ"ג דמו"ק, וזולת יחידים כגון הראב"ד המו בא שם ברא"ש ס"ל שהוא גז"ש גמורה.

⁶⁷ בית יהודה יו"ד סי' כ"ו הובא בספר מנחם אבליים אות ק' — ו

⁶⁸ מנחם אבליים הנ"ל בשם שו"ת חלק"ט סי' קי"ו

⁶⁹ וז"ל ברכי יוסף יורה דעה סימן שמ ס"ק יג, אם קרע לו חבירו יותר מדאי חייב, דהו"ל למידק. ואף ע"י עצמו אינו רשאי לקרוע אלא כדינו, דקא עבר על בל תשחית

⁷⁰ ורבינו בחיים שאל ח"א סי' כ"ג ד"ה איברא [רמזו בשו"ב כאן אות א'], העיר דלא הביאו הפוסקים ברייתא זו דלוקה, וליכא למימר דמית"ל משם ר"א ומשמע דהוי פלוג' בו, דהרי"ף והרמ"ב פסקו כהמשנה דאינו רשאי לחבול בו. והפרישה בחו"מ סי' ת"כ כ' להדיא דאיכא בל תשחית בקורע יותר מדאי גם להסוברים דאדם רשאי לחבול בעצמו. ומהתוס' והרשב"א שם בב"ק מבואר דדינא הכי, דהקורע יותר מדאי לוקה. עוד האריך בזה. ע"ש. ועי' מנחם אבליים דף נ"ז ע"ב. [וראיתי מי שכ' לחדש דהתם בב"ק מיירי כשגמר לקרוע ואח"כ בא לקרוע יותר. ולא נראה כן בלשון הש"ס, ואם התוס' היו מפרשים כן לא היו מקשים משמואל כו'. ובחי' הרשב"א שם מבואר להדיא דמיירי בקורע כדין. ע"ש. ודוק]

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

**טו. וכפר עליו מאשר חטא על הנפש ... שציער עצמו מן היין
... נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה
וכמה**

כבר התבאר במסכת דף ג. ודף כב. שהאומר⁷¹ הריני נזיר אם אעשה כך וכך, או אם לא אעשה וכיוצא בזה, הרי זה רשע ונקרא חוטא, ונזירות כזו מנזירות רשעים הוא. שהנזירות אינו בלב שלם⁷², ואח"כ מתחרטין ועושין זה בלי ישוב ודעת.

אבל הנודר לה' דרך קדושה, בישוב ודעת כדי להתגבר על יצרו הרע ועושה לשם שמים הרי זה נאה ומשובח ועל זה נאמר (במדבר ו פסוק ז – ח) נָזִיר אֱלֹהֵיוּ עַל רִאשׁוֹ וּגּוֹ' קָדַשׁ הוּא לַה', ושקלו הכתוב כנביא שנאמר (עמוס פרק ב פסוק יא) וְאֲקִים מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים וּמִבְּחֹרֵיכֶם לְנָזִירִים וּגּוֹ'.

ובמסכת נדרים דף עז. התבאר שלא יהא אדם⁷³ רגיל בנדרים וכל שכן שבועות⁷⁴, שלא יבא למעול בהם. ולא עוד אלא אפילו הנודר או נשבע ומקיימו נקרא רשע ונקרא חוטא, נקרא רשע דילפינן גזירה שוה חדלה חדלה, כתיב הכא (דברים כג פסוק כג) וְכִי תִּחְדַּל לְנָדָר לֹא יִהְיֶה בְךָ חֲטָא, וכתיב התם (איוב ג פסוק יז) שָׁם רָשָׁעִים חָדְלוּ רָגְזוּ מִהַ חֲדָלָה דִּהְתָּם בְּרָשָׁעִים מִיָּרִי אֵף חֲדָלָה דִּהְכָא, כלומר שלא תחדל לנודר אלא תדור ואינך מבקש להתירו⁷⁵ הוא נקרא רשע מיד שנודר אף על פי שמקיימו, ונקרא חוטא, דמדכתיב וכי תחדל לנודר לא יהיה בך חטא, משמע הא לא חדלת אלא נדרת על אף שמבקש פתח ואינך מוצא, יהיה בך חטא כל זמן שהנדר עליך⁷⁶.

⁷¹ רמב"ם הלכות נזירות פרק י הלכה יד

⁷² ערוך השולחן העתיד הלכות נזירות סימן א סעיף ג

⁷³ שו"ע ונו"כ רנא ב

⁷⁴ מהריק"ש בערך לחם שם

⁷⁵ ט"ז שם א

⁷⁶ ט"ז שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

וכבר התבאר שם דף כב. שאמרו חכמים ז"ל שכל הנודר⁷⁷ הרי הוא כאילו בנה במה בשעת איסור הבמות⁷⁸, והמקיימו כלומר שאינו נשאל עליו, הרי הוא כאילו הקריב עליו קרבן⁷⁹. ולפיכך טוב יותר שישאל לחכם על נדרו⁸⁰.

במה דברים אמורים בשאר נדרים, אבל נדרי הקדש וצדקה מצוה לקיימן, וכן אמר דוד עליו השלום (תהלים קטז פסוק יד) נְדָרֵי לֹה' אֲשֶׁלֶם נִגְדָה נָא לְכָל עַמּוֹ, ולא ישאל עליהם אלא מדוחק.

וכן שבועה לא ישאל עליה אלא מדוחק, דשבועה חמורה היא⁸¹ דכתיב בה (שמות כ פסוק ז) כִּי לֹא יִנְקֶה ה' אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא.

ולכתחלה⁸² צריך לזהר שלא ידור שום דבר, ואפילו צדקה אין טוב לידור אלא אם ישנו בידו יתן מיד, ואם לאו לא ידור מקודם עד שיהיה לו ויתן בלא נדר הקודם. ואם הציבור עושים פסיקה לצדקה ומוכרח ג"כ לפסוק עמהם עתה דווקא לבלי יהא כפורש מן הצבור, יאמר בלי נדר ויאמר כן בפירוש שאם פוסק סתם הוי נדר.

אולם בעת צרה מותר ומצוה לנדור, כשם שמצוה להתפלל לד' בעת צרה, אך אין זה מצוה וחובה כשאר מצות.

⁷⁷ שו"ע ונו"כ שם ג

⁷⁸ המשילו שניהם זה לזה, שהנודר מעלה על דעתו שעושה מצוה, שחושב בדעתו כיון שמצינו בתורה שאסרה עלינו הרבה דברים שמע מינה דניחא ליה לקודשא בריך הוא שיאסור האדם על נפשו כמה דברים, ואומר אם כן כל המרבה לאסור על עצמו אפילו דברים המותרים הרי זה משובח, ולכך הוא נודר ואוסר דבר על עצמו. וכן הבונה במה בחוץ להקריב עליה קרבן, חושב בדעתו שעושה מצוה, שכיון שצוה הקדוש ברוך הוא להקריב קרבנות בפנים הוא רוצה להוסיף עליהם להקריב קרבנות אפילו בחוץ, לכך אמרו ז"ל שזה מועה הוא, דהא חזינן שהתורה צותה עלינו הרבה מצות להביא כמה קרבנות בפנים, ואף על פי כן אסרה עלינו לבנות במה להקריב עליה קרבן בחוץ. הכא נמי נהי דרחמנא אסרה עלינו כמה דברים, כי מוסיף איהו לאסור על עצמו יותר ממה שאסרה התורה, פשע, ועל דרך אמרם ז"ל גם כן במקום אחר [ירושלמי נדרים פ"ט ה"א] לא דיך במה שאסרה התורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים. לבוש שם מהר"ן ועיין בית הלל שם.

⁷⁹ וחייב משום שחומי חוץ, הכי נמי אין קיום נדרו רצוי לפניו יתברך אלא טוב לו יותר שישאל עליו שמא לא יוכל לקיימו כראוי ויבא לידי מכשול.

⁸⁰ ונראה לי דלענין לכתחלה לנדור נהגו דלא לנדור, אבל אם כבר נדרו נוהגין שלא למחות ולגעור במי שנדר שיתיר את נדרו מכח כל המקיימו וכו', והטעם, מאחר שכתב רב אלפס והנאון מר יהודאי שלא להתיר אף נדר, אף על גב שלדינא דגמרא מצוה לשאול, אבל אחר כך בימי הנאונים החמירו שלא להתיר, לכן אנו בזמן הזה מתירין נדרים ושבועות כשירצה הנודר, והוא כמו פשר דבר, כן נראה לי ליישב מנהג העולם, וקל להבין. בית הלל שם

⁸¹ ויש גאונים הסבורים שלשבועה לא מועיל התרה. מ"ז שם אך בלבוש כתב רק כשנשבע על איזה דבר מצוה

⁸² ערוה"ש שם ו - ח

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

וכבר התבאר במסכת נדרים דף י'. שהיושב בתענית⁸³, משום תשובה על עונות שאדם דש בעקביו, אם יכול לסבול התענית נקרא קדוש שמתוך כך מתמרקין עונותיו בשביל שמתענה⁸⁴, ואם לאו, כגון שאינו בריא וחזק, נקרא חוטא על שמחליש כוחותיו⁸⁵.

וכתבו ספרי המוסר שאם באמצע אכילתו בעוד שהוא מתאווה לאכול מושך ידו ממנו, זה נחשב ג"כ לסיגוף ומתכפרים עונותיו⁸⁶.

וכשאדם רוצה להתנדב תענית טוב יותר שיקבל תענית מן הדבור, ממה שיקבל עליו מן האכילה, כי ממנו לא יהיה לו נזק לא בגופו ולא בנשמתו ולא יחלש עי"ז⁸⁷.

אולם על עונות הידועים⁸⁸ המבואר ברוקח ובכתבי האר"י כמה ימים צריך להתענות עליהם בזה צריך להתענות.

מי שריבוי הצומות⁸⁹ מזיק לו שאפשר שיבוא לידי חולי או מיחוש ח"ו כמו בדורותינו אלה, אסור לו להרבות בתעניות אפילו על כריתות ומיתות ב"ד ומכל שכן על מצות עשה ולא תעשה, שאין בהם כרת אלא כפי אשר ישער נפשו שודאי לא יזיק לו כלל, אלא מה תקנתו כדכתיב (דניאל ד פסוק כד) וַחֲטָאֵךְ בַּצִּדְקָה פָּרַק וגו', ליתן בעד כל יום תענית של תשובה ערך סעודתו לאותו יום⁹⁰, והעשיר יוסיף לפי עשרו וכו' כפי המפורש בתיקוני התשובה להאר"י ז"ל סך התעניות שעליו להתענות הכל יפדה בצדקה.

טז. שורי הרגת נטיעות קצצת אתה אמרת לי להורגו אתה

אמרת לי לקוצצו פטור ... בשור העומד להריגה ובאילן

העומד לקציצה ... אנא בעינא למיעבד הא מצוה

מי שהיתה לו מצוה⁹¹ לעשותה ובא אחר וקדם ועשאה, כגון שהרג שור שהיה עומד להריגה מפני שמזיק את הבריות, או קצף אילן העומד לקציצה

⁸³ שו"ע ונו"כ או"ח תקעא א

⁸⁴ מ"ב שם א

⁸⁵ מ"ב שם ב

⁸⁶ מ"ב שם

⁸⁷ וכעין זה כתב הגר"א באגרתו שצריך האדם לייסר עצמו לא בתענית וסיגופים כ"א ברסן פיו ובתאותיו וזהו התשובה וכו' מ"ב שם

⁸⁸ מ"ב שם א

⁸⁹ התניא באגרת התשובה פ"ג

⁹⁰ כה"ח סקנ"ב עפ"י ס' יפה ללב, שו"ת דברי יואל או"ח סי' ל' ועיין בשערי הלכה ומנהג ח"ב סי' רל"ה.

⁹¹ שו"ע ונו"כ חו"מ שפ"א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

שהוא מזיק את הרבים, שמוטל על בעליהם לבער הרע, וכן⁹² מי ששחט חיה או עוף שמוטל עליו מצות כיסוי הדם, צריך לשלם⁹³ לבעל המצוה⁹⁴ קנס עבור מניעת⁹⁵ קיום המצוה⁹⁶, אלא שנחלקו בשיעור התשלום, שיש אומרים⁹⁷ שהוא לפי ראות עיני הדיינים, וי"א⁹⁸ שהוא קנס קצוב של עשרה זהובים לכל מצוה, וכן הדין בחוטף ברכה מחבירו⁹⁹, ומ"מ אין גובין קנס זה בזמה"ז, אבל אם תפס אין מוציאין מידו¹⁰⁰.

אולם כיון שאינו אלא קנס¹⁰¹, אם עשה בשוגג פטור ובזמן הזה מוציאין מידו.

⁹² וכתב הרמ"א דה"ה אם היה לו בן למול ובא אחר ומלו, אבל אם כיבד לאחד למולו ובא אחר ומלו פטור (וכתב הרא"ש הטעם דכיון שאין האב רוצה למולו, כל ישראל חייבים למולו, עי' ש"ך וקצה"ח שם).

⁹³ בשו"ת הריב"ש סימן תקן מביא בשם שני חכמים (ונראה שהסכים עמהם), ומדבריהם משמע שאפילו מי שעלול להנזק מהאילן או הכותל, אינו רשאי לעשות זאת בעצמו, ואם עשה חייב לשלם שכר ביטול מצוה, אא"כ הוא שוגג.

⁹⁴ הגרי"פ בביאור לסה"מ לרס"ג עשה יד מו כתב בשם כפתור ופרח פרק מז שהחוטף מצוה של חבירו הוא בכלל לא תגזול והגרי"פ דחה דבריו, ומצדד לומר שאין איסור בזה, אלא שאם תבעו בעל המצוה חייב לשלם לו משום חובב מצוה, ולדעת הכפתור ופרח שהוא בכלל לא תגזול צ"ע דא"כ הוי מהב"ע, ועי' ערך ש"י מ"ש בזה.

⁹⁵ ועי' שו"ת כת"ס חו"מ סימן כו בדין מונע חבירו מלעשות מצוה וגם הוא לא עשה, וכתב דתליא בפלוגתא אם תשלומים אלה הם מדינא או מקנסא, שנחלקו בזה הפוסקים, עיין שם. ובמ"ז יו"ד סימן כח סק"ח נראה דפשיטא ליה דפטור, עיין שם, ובערך ש"י כתב דלא נרע ממבטל כיסו של חבירו דפטור, עיין שם. ובאורח"ח סימן קנן אות יד הביא בשם וידבר משה שמסתפק אם מותר למכור מצוה המוטלת עליו ולקבל ממון תמורת המצוה.

⁹⁶ וביו"ד סימן כח כתב הטור שאם כיבדוהו לעלות לתורה ובא אחר וקדמו ובירך פטור, משום שאין זו מצוה המוטלת עליו דכל ישראל חייבים בקריאה, ואפילו עמד ישראל במקום כהן פטור, עיין שם, וכתב היש"ש פ' החובל סימן ס שאם קנה עליה בביהכנ"ס ובא אחר וקדמו, חייב לשלם לו י' זהובים (נראה פשוט דאיירי שקנה העליה בפחות, אבל הסכום שבו קנה המצוה, ודאי שחייב לשלם לו, ואפשר שאף מדינא חייב), ועוד כתב שבמקום שיש סגן קבוע שקורא למי שירצה וקרא לראובן וקדם שמעון וקרא, חייב, שמכח המנהג זכה ראובן בעליה, עיין שם.

⁹⁷ שו"ע שם בדיעה ראשונה, וכתב הסמ"ע שיראו הדיינים זהירותו של זה שביטל ממנו המצוה, אם הוא מדקדק בקיום שאר מצוות ירבה הקנס, ואם לאו ימעט הקנס, וכן יתחשבו בטירחא שיש בקיום המצוה.

⁹⁸ שו"ע שם בדיעה השניה

⁹⁹ עי' סמ"ע וש"ך שם, ועי' ביאור הגרי"פ לספר המצוות לרס"ג עשה ל, ומשמע שבברכה לכו"ע אם ענה אמן אינו חייב לשלם, ואפילו לא ענה אמן, אם היה יכול לענות אמן, איהו דאפסיד אנפשיה, אא"כ בירך זה באופן שלא היה יכול לענות אמן, אלא שנחלקו שם בחוטף מצוה ובירך והיה בעל המצוה יכול לענות אמן, אם גם בזה חייב, ועי' ערך ש"י סימן שו סעיף ד ובסימן שפב ובשו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן ל. ובד"ג כלל לו סימן כה הביא בשם ספר יהושע שהקשה איך מותר לענות אמן אחר החוטף, כיון שגזלן הוא אין זה אלא ניאוף, ועי' ערך ש"י.

¹⁰⁰ וכתב היש"ש שם שמ"מ מדיני שמים חייב אף בלא תפס.

¹⁰¹ עי' ש"ך שם סק"א שמסיק שבכל אופן אינו אלא קנס, ועפ"י כתב בריב"ש הנ"ל שאם עשה בשוגג פטור, ועי' ש"ך סימן שפה סק"א.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

יז. מי ששפך יבסה

מצות עשה מן התורה¹⁰² כאשר ישחוט אדם חיה או עוף שיכסה הדם דהיינו שיתן עפר למטה ועפר למעלה שנאמר (ויקרא יז פסוק יג) וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכָסְהוּ בְּעֶפֶר וְלֹא כְּתִיב עֶפֶר. ומיהו אין צריך לכסות כל הדם אלא שצריך להמתין עד שמתחיל לירד טיפין שאז בידוע שיורד דם הנפש ואז יכסה כדי שיכסה מקצת דם הנפש.

מצוה זו היא מוטלת על השוחט דכתיב וְשָׁפַךְ וְגו' וְכָסְהוּ וְקִיבְלוּ חו"ל דרצונו לומר מי ששפך הוא יכסה, ואמנם מדכתיב (שם פסוק יד) וְאָמַר לְבָנִי יִשְׂרָאֵל קִיבְלוּ חו"ל, דרצה לומר מצוה זו מוטלת על כל ישראל, לענין זה דאם לא כיסה השוחט חייב כל אחד מישראל לכסות הדם, ומזה נהגו השוחטים לכבד לאחר לכסות הדם, וזה אסור, אבל אם אומר לו היה שליה שלי לכסות הדם, יש מתירין.

יח. דיקלא דטען קבא אסור למקצציה ... כמה יהא בזית ולא

יקצצו רובע ... אם היה מעולה בדמים מותר ... להקדים

סרק למאכל

אסור לקצוץ¹⁰³ אילן מאכל, שנאמר (דברים כ פסוק יט) כִּי תִצּוֹר אֶל עֵיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָהּ לְנֶדֶחַ עָלָיו גִּרְזֵן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאִתּוֹ לֹא תִכְרֹת¹⁰⁴ וְגו', ואם קצץ עבר על לא תעשה ולוקה. ולא במצור בלבד, אלא בכל מקום כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה לוקה

¹⁰² חכמת אדם שער איסור והיתר כלל ח סעיף א – ב

¹⁰³ רמב"ם מלכים פ"ו ה"ח

¹⁰⁴ והרמב"ן בשיכחת העשין עשה ו מונה כאן ג"כ עשה כי ממנו תאכל וכו' מצות עשה, היינו לאו הבא מכלל עשה, והקוצץ אילן מאכל עובר בעשה ולא תעשה, ע"ש

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

ולא האילנות בלבד¹⁰⁵, אלא כל דבר אסור להשחית, לפיכך כל המשבר כלים או קורע בגדים או הורס בנין או סותם מעין או מושך אמת המים מן העיר שלא יהיה להם מים לשתות או מאבד מאכלות או משקין או ממאסם דרך השחתה עובר בלא תשחית.

אפילו המשחית¹⁰⁶ כדי להראות כעם וחימה¹⁰⁷ ולהטיל אימה על בני ביתו שאינן נוהגין כשורה עובר¹⁰⁸ משום בל תשחית.

המשחית לצורך מצוה¹⁰⁹ אין בו משום בל תשחית, שנדחה איסור זה מפני המצוה, שהרי ציוו חכמים לקרוע על המת¹¹⁰.

כל אילן סרק מותר לקוץ אותו ואפילו אינו צריך לו.

וכן אילן מאכל שהזקין¹¹¹, ואינו עושה פירות אלא דבר מועט שאינו ראוי לטרוח בו, מותר לקוץ אותו. וכן כל כיוצא בהם בקלקולי שאר דברים.

¹⁰⁵ רמב"ם שם ה"י שו"ע הרב שמירת הגוף והנפש סעי' יד

¹⁰⁶ שו"ע הרב שם

¹⁰⁷ "ודרך כלל אסרו זכרונם לברכה לעשות כל דבר של השחתה, והמשחית שום דבר מתוך חמה אמרו עליו (שבת ק"ה ע"ב) שהוא כעובד עבודה זרה, שכן דרכו של היצר הרע היום אומר לו עשה כן ואם יאמין אותו למחר יאמר לו לך עבוד עבודה זרה, כלומר שכל אדם חייב לגעור ביצרו ולכבוש תאוותו עד שיגביר נפש המשכלת על נפש המתאוה עד שתהיה לה לאמה והיא גברת לעולם ועד. ואמנם הביאו בגמרא (שם) מעשים בקצת החכמים שמראים עצמן כעוסים כדי ליסר בני ביתם ולזרזן ומשליכין מידם שום מאכל או שום דבר, ומכל מקום השנחתם היתה בהם לעולם שלא ישליכו דבר שיחא נשחת בזה" (חינוך שם)

¹⁰⁸ ודעת תוס' קדושין לב א ד"ה רב יהודה והגמ"י מלכים פ"ו שמותר להשחית כדי להטיל אימה

¹⁰⁹ שלמי הגבורים ע"ז דף ד ע"א מדפי הרי"ף אות ב

¹¹⁰ וכן מצינו בע"ז יא ע"א. שעוקרים בהמות על המלכים שמתו לכבודם ושורפים בגדים על המלכים ועל הנשיאים, ואונקלוס שרף על רבן גמליאל שבעים מנה צורי, וכמש"כ תוס' ב"מ לב ב ד"ה מדברי שאיסור בל תשחית נדחה מפני כבוד מלך ונשיא. ועיין תוס' ע"ז שם שכתבו שאין כאן השחתה כלל, שכל העושה לכבודו של מלך ונשיא אין זו דרך השחתה, כשם שמותר לקבור מת בתכריכין אפילו של מאה מנה וכן עיין שו"ת הר צבי או"ח ב סימן קב דמשמע דכל במקום מצוה אינו השחתה כלל ואין צריך להגיע לדחיה ועיי"ש בענין לקצוץ עץ ערלה לצורך מקומו לבנות שם סוכה וכן שם בס' קא בענין לקצוץ ענפי פרי כדי לסכך בהם

¹¹¹ שם ושו"ע הרב שם סעי' מז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

ואילן זית¹¹² שהוא עושה רובע הקב¹¹³ זיתים, ודקל העושה קב תמרים אסור לקצצם.

ומכל מקום לא הותר לקצץ אילן מאכל כשהזקין, אלא כשאין לו אילן סרק.

במה דברים אמורים כשהם שוין אבל אם אילן המאכל הוא מעולה בדמים לקורה יותר מפירותיו, וראוי לעשות ממנו מצור, אז אין צריך להקדים סרק למאכל וכן אם אילן הסרק מעולה בדמים יותר מאילן המאכל, אין צריך להקדים הסרק להמאכל¹¹⁴.

מלבד האיסור שיש בקציצת אילנות¹¹⁵, יש בדבר גם משום סכנה, ואמר ר' חנינא לא מת שבחת ברי אלא מפני שקצץ תאנה בלא זמנה¹¹⁶. לפיכך אפילו באופן המותר מצד הדין, כגון שצריך לבנין או למקומו וכיוצא, מכל מקום יש להיזהר בדבר משום חשש סכנה¹¹⁷ ולכן עדיף לעשותו ע"י גוי ויאמר בפירוש שאין הוא רוצה שיעשה זה בשליחותו, וחשש הסכנה יחול רק על ראש הגוי בלבד, וצדיק מצרה נחלץ ויבוא אחר תחתיו.

¹¹² שם ושם

¹¹³ וקב הוא ד' לוגין ולוג הוא ו' ביצים וא"כ שיעורו תלוי בשיעור כביצה דלגר"ח נאה הוא 57.6 סמ"ק ולחזו"א

100 סמ"ק וא"כ קב הוא בערך ליטר ושליש לגר"ח נאה 2.41 לחזו"א

¹¹⁴ בב"ק צא ע"ב וברש"י ושיטה מקובצת שם

¹¹⁵ שו"ת הר צבי או"ח ב סי' קב ד"ה ובפרט שיש

¹¹⁶ בב"ק צא ב, ועי' ב"ב כו א. ועי' ט"ז יו"ד סי' קמז ס"ק ו.

¹¹⁷ עי' ספר חסידים בצוואות ר' יהודה החסיד סי' מה ובהגהות מהרש"ם מבעריאן לס"ח שם בהוצ' הר"ר מרגליות, ועי' שו"ת שאילת יעבץ ח"א סי' עו ועיין שמות רבה פל"ה. שלפיכך ציוה הקב"ה לעשות המשכן מעצי שטים, ללמד דרך ארץ שאם ירצה אדם לבנות ביתו לא יבנה מאילן העושה פירות ואיתא בפרקי דר"א פל"ד בשעה שכורתים עץ שעושה פרי קולו הולך מסוף העולם ועד סופו אמנם בשו"ע הרב שם סוסעי' מז משמע שאין בו סכנה אם עושה כן בדרך המותרת

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

